

Zapomenutá Jemčina

Mlhavé podzimní ráno, hlasitý štěkot lovecké smečky, k tomu hlahol lesních rohů a dusot kopyt. Kulisy příběhu, který se sice odehrával před dvěma sty lety, ale se kterým se v různých reliktních podobách můžeme potkat dodnes. Ať už bloudíme jako turisté jemčinskými lesy, nebo když míjíme Jemčinu jako vodáci krátce pod soutokem Nové řeky a Nežárky.

Štvanice začínaly za mlžných říjnových rán (vlevo).

Jemčinský jez dal zámku jméno: první propusti tohoto typu u nás stavěli Němci, odtud pojmenování němčina, později jemčina (vpravo).

Parforsní hony neboli jezdecké štvanice, zejména na jelena, se v české myslivosti objevily už za Přemyslovců. Vedle loveckého potěšení poskytovaly štvanice panovníkově družině něco o hodně důležitějšího, a to náležitou jezdeckou formu, potřebnou v potenciálním boji. Lovecké revíry Křivoklátska sloužily jako prostor pro jezdecké štvanice Přemyslovců i Lucemburků. Samotné slovo parforsní je původem francouzské a znamená v doslovném překladu silou nebo násilím. Zároveň naznačuje původ novověké podoby loveckých štvanic, které se v barokních časech z Francie rozšířily do Německa a Rakouska, a tedy i do českých zemí. Zřejmě nejvýznamnějším místem, kde se tyto lovecké kratochvíle odehrávaly, se stalo panství Jindřichův Hradec a přilehlý revír Jemčina.

Jan Rudolf Černín

O takovém využití svých lesů rozhodl Jan Rudolf – hrabě Černín, velký muž své epochy, který se narodil 8. 6. 1757 ve Vídni. Záhy osiřel, ve čtyřech měsících přišel o matku. Správy rodinných panství a souvisejícího hospodářství se ujal roku 1781, ve svých 24 letech, a vzorně o ni dbal. Roku 1781 se hrabě oženil s Marií Terezií, dcerou hraběte Schönborna.

Zájmy Jana Rudolfa byly kulturní a pestré. Vzděláním byl právník, povoláním státní úředník, a dlouhodobě a věrně sloužil habsburskému soustátí. Vzdělání si doplňoval systematickým cestováním po Evropě. Podstatným rysem jeho osobnosti byl silný vztah k umění. Během studií práv v Solnohradu získal poučený vztah k hudbě. Podotkneme, že v době jeho solnohradského pobytu tam vrcholila kariéra Leopolda Mozarta. Posléze snad studoval u Michaela Haydena, některé prameny předpokládají i studia u Leopolda Mozarta. V Solnohradu také vystudoval hru na housle.

Hrabě Černín
byl *vzděláním*
právník, ale měl
velmi rád hudbu
i divadlo

Socha svaté Tekly v Hatínské aleji

Jen šum řeky padající *přes hranu blízkého*

Další velkou láskou Jana Rudolfa bylo divadlo. V pozdějším věku se věnoval divadlu ve Vídni: ve funkci zástupce 1. hofmistra (1828–34) spravoval dvorní sbírky a dvorní divadla, zvláštní rozkvět zaznamenal pod jeho vedením Burgtheater. Proslul i jako sběratel, založil vlastní mědirytecovou a obrazovou sbírku, která je dnes deponována v Solnohradě. Zabýval se aplikovanou zahradní architekturou, jeho dílem byl zámecký park na Krásném Dvoře, zřejmě první anglický park v Čechách. Při pobytu v monarchii svou pozornost dělil mezi Vídeň a Prahu. Proto za jeho časů nabyt v černínském dominiu na významu právě Jindřichův Hradec, který ležel na tehdy nejdůležitější spojnici Vídně a Prahy.

O vzniku honů

Roku 1789 dospěl Černín k rozhodnutí provozovat na Jemčíně parforsní hony, tak jak je zřejmě poznal na cestách mimo území monarchie. Volba tedy padla na nejnákladnější a nejkázalejší možnou formu myslivosti. Nahlédneme-li na jeho rozhodnutí očima rakouského šlechtice roku 1789, mohlo jít i o formu vzdoru proti císaři a jeho nepřátelskému postoji k lovu a myslivosti. Přípravy byly důkladné a dobrými pomocníky byli hraběti jeho lesníci. V černínských službách dlouhodobě působil rod jindřichohradeckých lesníků Wachtelů. Přípravu obory a posléze honů řídil Jan Jiří Wachtel.

Příprava obory spočívala v upravení hranic pozemků, vytýčení a stavbě plotu a hlavně v přípravě sítě cest a průseků, které umožňovaly orientaci i komunikaci při štvanicích. Do obory byl zahrnut i rybník Holná a malé jezuitské rybníky na Hatínském potoce. Celková plocha obory nakonec činila 7575 katastrálních jiter. Sedmáct významných míst, zpravidla křížení cest, bylo pojmenováno a v mapě označeno jako rendez-vous, čili dostavníčka – místa, kde se lovci scházeli a štvance začínaly.

Koželuhovy jemčinské fanfáry

Nahlédneme-li podrobněji na Janem Rudolfem určenou organizaci vlastních jemčinských štvanic, šlo vlastně o gigantické divadlo, odehrávající se v předem parkově upravené krajině, doplněné o loveckou hudbu. Hudební součást černínských honů byla a je velmi podstatná a vlastně ne zcela doceněná. Hrabě zde tuto svoji zálibu mohl uplatnit šťastnou shodou okolností. Po smrti Josefa II. nastoupil na trůn jeho bratr Leopold a byl v září 1791 v Praze korunován. Na tuto korunovaci byly objednány u renomovaných vídeňských

Starý rybník Velká Holná se také stal součástí obory, ostrůvek v něm obdržel jméno Naxos právě v době štvanic

Ruiny Vlašského pavilonu v oboře, který popisoval i Jirásek. (vlevo) Interiér kaple svatého Jana Nepomuckého, který je součástí zámeckého objektu. (vpravo)

jezu je stejný jako za časů šlechtické barokní myslivosti

skladatelů W. A. Mozarta a Leopolda Koželuha korunovační skladby. Po korunovaci následovala lovecká sezona na Jemčíně, kam byl pozván i Leopold Koželuh. Ten na hostitelovo přání složil zřejmě přímo na Jemčíně kolekci fanfár, které se následně staly ozdobou české hudební literatury. Zvláštní postavení mezi fanfárami zaujímají dvě: půvabná Tereziánská, určená pro uvítání hraběnky Terezie Černínové, kterou však temperamentem zastihuje fanfára Wachtlova k uvítání ředitele honů, lovcího Jana Jiřího Wachtela. Autor využil původního německého významu jména (Wachtel = křepelka) a melodii doslova utkal z křepelčího volání „pět peněz“. Takový hudební anagram nemá obdobu ve své době ani dnes.

Za dobu trvání štvanic, tedy v letech 1791–1821, bylo při štvanicích uloveno 293 jelenů. V červenci 1822 ale poničila větrná bouře lesy v oboře i oborní ploty do té míry, že se Jan Rudolf Černín rozhodl štvance zrušit. Zámek tak byl zbaven hlavního důvodu své existence a jeho význam klesl. Přesto ale zůstal využíván jako přírodní a lovecké zázemí jindřichohradeckého zámku a panství. Zároveň se stal i oblíbeným cílem výletů.

Jiří Wachtel a Alois Jirásek

Syn J. J. Wachtela Jiří František zpracoval zámeckou pamětní knihu a archiv popisů štvanic do memoárů, které vyšly roku 1875 pod názvem *Memoiren des gräflich Czernin'schen Schlosses Gestütthof, nächst Neuhaus*. Český kniha nikdy nevyšla. Neškodí ale podotknout, že se vlastně stala nedobrovolně předlohou jedné z povídek Aloise Jiráska. Když se v cimrmanovské divadelní hře Hospoda na mýtince žertovalo na téma Jiráskových knih „psaných školním a tedy prokazatelně kradeným inkoustem“, netušili autoři, jak blízko pravdy jsou. V našem případě jde spíše o kleptomanií literární. Jirásek totiž Wachtelovy memoáry de facto přeložil, některé věty ponechal prakticky beze změn, doplnil poněkud mělkým příběhem a publikoval jako Zahořanský hon. Zahořany jsou časté toponymum, na mapě Čech jsou k nalezení osmery. Jiráskovské Zahořany jsou ale jednoznačně situovány na Jemčinu.

Současný majitel Jemčiny objekt postupně opravuje a turisté jsou zde vítáni. Zámek poskytuje jak ubytování, tak možnost návštěvy expozice věnované dějinám zámku a parforsních honů. Vždycky, když se na podzim vypravím do bývalých oborních lesů, představuji si štěkot láje, dusot koní a zvuk loveckých fanfár. Tyto časy ovšem minuly. Zůstaly lesy, zámek a Koželuhova hudba, kterou málokdo zná. Jen šum řeky padající přes hranu blízkého jezu je stejný jako za časů šlechtické barokní myslivosti. ■

Zelená barva fasády je pro Jemčinu typická. (vlevo) Dlouhé a přehledné aleje byly pro sledování jelenů při lovu nepostradatelné. (vpravo)

Pamětní deska Jiřího Františka Wachtela, autora memoárů

